

PIRMOSIOS PROFESIONALIOS LIETUVOS ISTORIKĖS 1918–1940 M.

Valdas Selenis

Vilniaus pedagoginio universiteto Istorijos fakultetas

T. Ševčenkos g. 31, 03111 Vilnius

Tel. 8 605 62528

El. paštas: selenis@vpu.lt

Straipsnio tikslas – pabandyti atsakyti į klausimus: kiek moterų reikėsi tarpukario Lietuvos istorijos moksle ir kurią iš jų galime laikyti pirmąja profesionalia istorike, ar turėjo įtakos jų skaičiui socialinė kilmė, ar moterys bandė įsidarbinti istorijos mokslo tyrimo institucijose ir kokios buvo nesėkmių priežastys, ar lytis nulemdavo įsidarbinimo galimybes aptariamojo laikotarpio Lietuvoje. Ryškiausia disproporcija matyti darbo aukštosiose mokyklose srityje – tik viena istorikė M. Rudzinskaitė-Arcimavičienė dėstė Kauno universitete. Kitų istorikų bandymai įsidarbinti jame žlugo, nes konkuruoti su vyrais etatų trūkumo sąlygomis buvo sunku. Kita priežastis – visuomenėje vyravęs ir valdžios bei žymių autoritetų (A. Smetonos, S. Šalkauskio, A. Maceinos) palaikytas požiūris, jog moteris pirmiausia turi rūpintis šeima ir nesudaryti konkurencijos vyrams viešųjų profesijų srityje. Tačiau jau tarpukario laikotarpiu Lietuvos moterys pradėjo akcentuoti būtinybę siekti lygių galimybių ne tik politikos, bet ir socialinio, kultūrinio ir akademinio gyvenimo srityse.

Raktiniai žodžiai: lyčių studijos, moterų profesionalizacija, akademinė karjera.

Įvadas

1918–1940 m. nepriklausomos Lietuvos Respublikos gyvavimo laikotarpis kartu laikytinas ir nepriklausomo nacionalinio Lietuvos istorijos mokslo profesionalizacijos [1] pradžia. Kokia vieta šiame procese teko moteriai? Kurią iš jų galima laikyti pirmąja profesionalia istorijos tyrėja? Modernioje užsienio istoriografijoje analogiški klausimai iškelti palyginti neseniai. Daugiausia publikacijų šia tema paskelbta JAV ir Didžiojoje Britanijoje, susidomėjimo pradžia sutampa su XX a. aštuntojo dešimtmečio „naujosios feministinės“ istoriografijos banga. Viena žymiausių jos atstovių Anne Firor Scott parašė įvadą knygai *Neišgirsti balsai: Pirmosios Pietų valstijų istorikės*, kuriame pateikė ne tik biografinę informaciją, bet ir nušvietė pirmųjų penkių pietinių JAV valstijų istorikų mokslinio darbo sąlygas 1927–1940 m. [22]. Šiose valstijose vyravo ypač nepalankus požiūris į moteris intelektualas. JAV istoriografijoje atkreiptas dėmesys ir į juodaodes istorikas, iš kurių pirmoji – Anna Julia Cooper 1925 m. apgynė istorijos daktaro disertaciją Paryžiaus Sorbonos universitete būdama 66-erių [8]. Juodaodės, siekdamos akademinį laipsnį, patyrė dvigubą – lytinę ir rasinę, o kai kurios ir klasinę diskriminaciją. Anot žymių JAV istorikų, laikančių save praktinio realizmo istorijos moksle atstovėmis – Joyce Appleby, Lynn Hunt ir Margaret Jacob, kaip ir darbininkų klasė, Vakarų moterys nuo XVIII a. buvo atskirtos nuo mokslo draugijų ir atsidūrė šiuolaikinio mokslo nuošalėje [2, 23]. Didžiosios Britanijos istoriografijoje svarstoma, kas buvo pirmoji profesionali Anglijos ar Škotijos istorikė,

ar kurios nors srities (pvz., ekonomikos) istorikė [7]. Moterų istorikų profesionalizacijos klausimai aptarinėjami ir nūdienos profesinėse istorikų organizacijose. Antai Amerikos istorijos asociacija (*American Historical Association*) kasmet parengia moters statuso istorijos profesijoje pokyčių apžvalgą [28]. Ji pradedama konstatuojant, jog „ne paslaptis, kad moterys, įgijusios laipsnius iki 1970 m., buvo tikros pionierės savo srityje, nors daugelis iš jų patyrė diskriminaciją ir negavo jokios paramos ir pagalbos. Universitetai jų neįsileisdavo (...) joms buvo sunku išlaikyti pusiausvyrą tarp darbo ir šeimos“. J. Appleby, L. Hunt ir M. Jacob teigia, kad moterų judėjimas JAV atvėrė kelią moterims ir į profesionalų istorijos mokslą. Doktorančių skaičius nuolat augo nuo 11 proc. (29 doktorantės) 1950 metais iki 37 proc. (192 doktorantės) 1989 metais [2, 148]. Kalbant apie kaimyninę lenkiškąją ir rusiškąją istoriografiją, galima pasakyti, jog ten ši tema dažniausiai fragmentiškai paminima bendrame istoriografijos istorijos kontekste, kaip tai daro Varšuvos istorikų bendrija tyręs Jerzy Maternickis [21], arba aptariamoms mokslininkų individualios gyvenimiškos strategijos bendrame visų mokslo krypčių kontekste, kaip žymi Rusijos socialinių procesų istorikė Natalija Puškariova [30]. Lietuvos istoriografijoje specialiai šiai temai skirtų publikacijų nėra daug. Aldona Vasiliauskienė paskelbė nedidelį straipsnelį apie moteris Lietuvių katalikų mokslo akademijoje, kur trumpai paminėjo šios organizacijos veikloje dalyvavusias istorikas [29]. Paminėtini ir keli biografinio pobūdžio straipsniai, skirti Vandos Daugirdaitės-Sruogienės, Marijos Rudzinskaitės-

Arcimavičienės, Jonės Deveikės ir Marijos Andziulytės-Ruginienės moksliniam keliui apžvelgti ir įvertinti [16]. Šiam straipsniui aktualūs šaltiniai yra išbarstyti įvairiuose archyvuose. LCVA saugomos VDU studijavusių ir dirbusių istorikų asmenų bylos, Lietuvos literatūros ir meno archyve – menotyrininkės, etnografinės, dailininkės Halinos Kairiūkštytės-Jacinienės atsiminimai, autobiografija, laišakai (F. 397), Lietuvos nacionalinės bibliotekos rankraštyne – Marijos Urbšienės asmeninis fondas (F. 14), Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos rankraštyne – Onos Girčytės-Maksimaitienės fondas (F. 277). Pastarasis dar nesutvarkytas ir skaitytojams neprieinamas. Kaip matyti, asmeninių tarpukario istorikų fondų yra nedaug. Daugiausia šio pranešimo problematikai informacijos duoda korespondencija, dienoraščiai ir šiek tiek atsiminimai, kurių fragmentai publikuoti įvairiuose leidiniuose. Iš jų matyti, kaip istorikės kontaktavo su kitais istorikų bendrijos atstovais, kokiais klausimais kreipėsi pagalbos ir pan. Fakultetų tarybų posėdžių protokoluose galima rasti užfiksuotas oficialios informacijos apie konkursus į laisvus etatus VDU. Tiesa, ji labai fragmentiška. Dalis vertingų šaltinių saugoma privačiuose archyvuose. Antai Marijos Andziulytės-Ruginienės dokumentus, laiškus, atsiminimus ir kt. paskutiniu momentu suspėjo nuo sunaikinimo išgelbėti istorikas Feliksas Sliesoriūnas ir šios medžiagos pagrindu parengti itin reikšmingą straipsnį, kurio pagrindinis akcentas yra faktas, kad ši istorikė pirmoji iš lietuvių moterų apgynė disertaciją istorinė tema.

Šiame straipsnyje plačiau neapsistosisiu prie pirmųjų profesionalių Lietuvos istorikų biografijų ar jų mokslinės produkcijos ir tik trumpai paminėsiu jų pagrindinius mokslinius darbus. Straipsnio tikslas – pabandyti atsakyti į klausimus: kiek moterų reikėsi tuometiniame Lietuvos istorijos moksle ir kurias iš jų galime laikyti pirmąja profesionalia istorike, ar turėjo įtakos jų skaičiui socialinė kilmė, ar moterys bandė įsidarbinti istorijos mokslo tyrimo institucijose ir kokios buvo nesėkmių priežastys, ar lytis nulemdavo įsidarbinimo galimybes aptariamojo laikotarpio Lietuvoje? Žinoma, visi svarstymai ir interpretacijos vertintini kaip prielaidos diskusijai.

Moterų skaičius tarpukario Lietuvos istorikų bendrijoje

Galima paminėti tik 9 (iš maždaug 70 bendrijos atstovų) moteris, bandžiusias profesionaliai reikštis istorijos tyrimuose ir mokslo popularizacijoje aptariamojo laikotarpio Lietuvoje [26]. Tai Marija Rudzinskaitė-Arcimavičienė – vienintelė moteris, skaičiusi istorijos kursus universitete, pirmoji ir vienintelė egiptologė, išleidusi

keletą mokslo populiarinimo knygelių, hieroglifų žodynėlių, senovės Rytų istorijos vadovėlių. Veronika Bakšytė-Karvelienė, 1929 m. Karaliaučiuje apgynusi disertaciją apie kovą dėl lietuvių kalbos vartojimo mokyklose 1855–1864 m. carinės valdžios mokyklų reformos metu [3]. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė, viena iš 1937 m. istorijos mokytojų sekcijos kūrėjų Lietuvos istorijos draugijoje, 1935 m. išleidusi Lietuvos istorijos vadovėlį, 1938 m. studiją *Žemaičių bajoro ūkis I pusėj XIX a. šimtmečio*, 1939 m. – chrestomatiją *Lietuvos vaizdai ir raštai*. Pirmoji meno istorikė Halina Kairiūkšytė-Jacinienė, 1926 m. Ciuriche apgynusi disertaciją apie Pažaislį – barokinį Lietuvos vienuolyną, kuri publikuota lietuvių kalba 1930 m. *Tautoje ir žodyje*. Marija Andziulytė-Ruginienė, pirmoji Lietuvos moteris, gavusi daktaro laipsnį 1923 m. Fribūre už studiją apie Žemaitijos krikšto pradžią (lietuviškai publikuota 1937 m.). Marija Krasauskaitė, 1927 m. Ciuriche apgynusi disertaciją apie Lietuvos bajorijos privilegijas iki XV a. pabaigos. Šią nuodugnią analitinę studiją gerai įvertino (ir vertina) tiek Z. Ivinskis, tiek sovietmečio, tiek nūdienos žymiausi istorikai [11]. Pirmąja Lietuvos teisės istorike vadinama Janina Deveikė, taip ir nesusėjęsi iki karo pradžios parengti disertacijos. Pirmoji XX a. istorijos tyrinėtoja Marija Mašiotaitė-Urbšienė, nors ir nelaikytina profesionalia istorike (studijavo fiziką-matematiką Aukštuosiuose moterų kursuose Maskvoje), paskelbė dvi gerai įvertintas studijas apie Pirmojo pasaulinio karo metu vokiečių okupuotos Lietuvos gyvenimą. Taip pat ir pirmoji sieninio Lietuvos istorijos žemėlapiu, išleisto 1937 m., autorė Ona Girčytė-Maksimaitienė.

Šios 9 istorikės sudarė tik 12,8% visos tuometinės istorikų bendrijos. Pažvelgus į pasaulinį kontekstą matyti, kad panašus moterų procentas buvo ir tarpukario Varšuvos istorikų bendrijoje. Pastarąją sudarė 35 moterys ir 387 vyrai (moterų santykis – 8,3%) [20]. Iš 20 disertacijų apgynusių aptariamojo laikotarpio istorikų 4 buvo moterys. Taigi moterų disertacijos sudarė 20% visų tarpukario laikotarpiu Lietuvos istorikų apgintųjų disertacijų. JAV pietinėse valstijose 1927–1940 m. mokslinė veikla užsiėmė 5 istorikės, kurios buvo pionierės net keliose istorijos kryptyse: socialinės ir moterų istorijos tyrimuose [22].

Pirmoji profesionali Lietuvos istorikė

Kuri iš minėtų 9 moterų laikytina pirmąja profesionalia Lietuvos istorike? Variantų yra nedaug. 1886 m. publikuoto veikalų *Lietuvos istorija* autorė Konstancija Skirmuntaitė priskirtina prie romantizmo mokyklos atstovų. 1916 m. pirmosios profesionalios istorijos studijas Maskvos universiteto Istorijos-filologijos fakultete užbaigusios M.

Rudzinskaitės-Arcimavičienės pirmoji publikacija – 1915 m. išleista knygutė *Konstantinopolis* buvo kelionių įspūdžių aprašymas, o ne studija. Manychiau, labiausiai pirmosios profesionalios istorikės vardas teiktinas M. Andziulytei-Ruginienei – pirmajai lietuvei, 1923 m. įgijusiai daktaro laipsnį Fribūre. Beje, ten pat 1905 m. pirmasis iš vyrų tai padarė Jonas Totoraitis. Taigi nors ir dviprasmiškai vertintas, Fribūro universitetas šiuo atžvilgiu užima simbolinę vietą Lietuvos istoriografijos istorijoje. Pažymėtina, jog šis F. Sliesoriūno iškeltas faktas, matyt, nėra visuotinai pastebėtas, nes kai kur rašoma, kad H. Kairiūkštytė-Jaciniene – pirmoji iš lietuvių moterų apgynė disertaciją [4].

Istorikų šeiminių padėtis

V. Daugirdaitė-Sruogienė atsiminimuose minėjo, kad 1929 m. jai baigus Kauno universitetą kažkas iš istorikų profesorių pasiūlė jai skirti stipendiją specializuotis užsienyje. Tačiau V. Biržiška ją atkalbėjo argumentuodamas, jog istorikė negalinti palikti šeimos [9]. Matyt, rūpinimasis vyru Baliu Sruoga ir dukra Dalia V. Daugirdaitei-Sruogienei (kaip ir kitoms istorikėms) neleido įsibėgėti jos mokslinei karjerai. Ši teiginį patvirtina ir istorikų bendrijos santuokų statistika. Iš 61 istoriko vyro šeimas sukūrė 25 (35,7%), 36 (51,4%) aptariamuoju laikotarpiu liko viengungiai [25]. Moterų situacija priešinga – iš 9 istorikų tik viena M. Krasauskaitė neturėjo santuokinių ryšių. Šeiminių gyvenimas ne visoms istorikėms buvo sėkmingas. Teisės istorikė J. Deveikė išsiskyrė su vyru Jonu Navaku – Klaipėdos krašto gubernatoriumi, meno istorikė H. Kairiūkštytė-Jaciniene išsiskyrusi ištekojo antrą kartą, M. Rudzinskaitė-Arcimavičienė liko našlė [17].

Moterų įsidarbinimo istorijos mokslo institucijose galimybės

Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultete 1932 m. iš 193 studentų būsimųjų istorikų studijavo 79 vyrai ir 114 moterų [15]. Per 1922–1940 m. laikotarpį diplomus gavo 93 asmenys, iš jų 33 vyrai ir 60 moterų [10]. Pažymėtina, jog istorikės buvo kilusios iš bajorų, inteligentų ir stambių ūkininkų šeimų. Turtingesni tėvai turėjo daugiau galimybių leisti dukras į mokslus, be to, šiose šeimose susiformavusi moterų savimonė natūraliai kreipė jas į mokslą. Tačiau, kaip matyti, nors pastarųjų buvo dvigubai daugiau, tačiau dirbti mokslinį darbą jos faktiškai galimybių neturėjo.

Ryškesniausia disproporcija matyti darbo aukštosiose mokyklose srityje – tik viena istorikė M. Rudzinskaitė-Arcimavičienė dėstė Kauno universitete. Kitos istorikės taip pat bandė įsidarbinti

VDU, tačiau joms konkuruoti su vyrais etatų trūkumo sąlygomis buvo beveik neįmanoma. Antai M. Krasauskaitė, 1926 m. Ciuricho universitete apgynusi disertaciją, mėgino gauti asistentės vietą HMF Lietuvos istorijos katedroje, kurios vedėjas J. Yčas, motyvuodamas etatų trūkumu, jos nepriėmė [23].

1922 m. VDU Teologijos-filosofijos fakulteto taryba nutarė komandiruoti į užsienį stažuotei numatomus kandidatus į šio fakulteto personalą. Be Vinco Mykolaičio-Putino ir Prano Penkausko, posėdžio protokole paminėta ir M. Andziulytė-Ruginienė [27]. Tačiau kitais metais į TFF nutarta priimti ne ją, o iš stažuotės Miunchene grįžusį P. Penkauską. Pastarajam nurungti pirmąją Lietuvos istorikę profesionalę neprireikė net gintis disertacijos. Tiesa, ne visos istorikės veržėsi dirbti VDU. Pateikti faktai primena Pierre'o Bourdieu išskirtą lyčių „simbolinės prievartos“ reiškinį – socialiai sukurtą agorafobiją, verčiančią moteris pasišalinti iš viešos formaliosios veiklos, iš kurių jos yra išstumtos struktūriškai [6]. Tai yra, jos nepriimamos į mokslo ar kitas institucijas. O tai savo ruožtu nėra itin skatinanti mokslinę veiklą aplinkybė. Šiuo atveju sekant minėto prancūzų sociologo „lauko“ konceptu, norint tapti nors ir riboto „žaidimo“ istorijos mokslo „lauke“ dalyviu, reikia virš galvos turėti kurios nors mokslo institucijos „stogą“. Antai meno istorikė H. Kairiūkštytė-Jaciniene 1924 m. iš Ciuricho, kur rengė savo disertaciją, laiške klausė kolegos P. Galaunės: „ar doktoratas iš dailės istorijos tai yra *conditio sine qua non*, kad gauti vietą ar galimybę dėstyti istoriją Dailės mokykloje ar universitete?“ [13]. Laiško pabaigoje meno istorikė vis dėlto pažymėjo, jog ją labiau traukia darbas Dailės mokykloje negu universitete. Grįžusi iš Ciuricho H. Kairiūkštytė-Jaciniene 1927–1933 m. dirbo šios įstaigos bibliotekoje [5].

Tokia padėtis tarptautiniu mastu nebuvo išskirtinė. Aktyviu moterų visuomeniniu judėjimu garsėjančioje Švedijoje pirmosios moterys tapo profesionaliomis istorikėmis jau XIX a. pabaigoje. Tai Upsaloje disertacijas apgynusios Ellen Fries (1883 m.) ir Lydia Wahlström (1898 m.). Tačiau moterys vis dėlto nedalyvavo universitetų akademiname gyvenime iki pat Antrojo pasaulinio karo [12].

Nepatekusios į VDU personalą istorikės kreipė dėmesį ir pastangas į pedagoginį darbą ir išskildavo iki gimnazijų direktorių pareigų. M. Andziulytė-Ruginienė 1926–1938 m. vadavo Kauno „Saulės“ mergaičių mokytojų seminarijai, V. Daugirdaitė-Sruogienė ir M. Krasauskaitė nuo 1939 m. – kelioms Vilniaus gimnazijoms.

Vyriškosios visuomenės požiūris į moteris inteligentes

Iškovojus nepriklausomybę žymiai pagerėjo teisinė moterų padėtis, politinės teisės joms buvo pripažintos Konstitucijos, moterys išrinktos į Seimą ir kt. Anot Indrės Karčiauskaitės, iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad savišvieta tuo metu buvo nukreipta į pačią moterį, į jos gerovę, bet atidžiau patyrinėjus, toks mokslas galėjo jai padėti tik geriau atlikti namų šeiminių ir motinos pareigas [14]. Todėl į atsakymo klausimą, kodėl tiek mažai moterų siekė mokslinės karjeros, galima ieškoti ir to meto visuomenėje vyravusiame moters pareigų supratime. Anot žymaus ateitininkų ideologo Stasio Šalkauskio, moterys turėjo dirbti šeimos pašaukimo darbą ir vengti konkurencijos su vyrais visuomeninių profesijų srityse [24]. Panašus ir kito žymaus filosofo Antano Maceinos požiūris, kad moteris turi būti šeimos centre, vyrai – pasaulio centre [18]. Tiesa, jo formuluotė gana atsargi ir subtili (juk straipsnis publikuotas moterų kultūros žurnale – *Naujojoje Vaidilutėje*) – pasaulis esąs vyriškojo buvimo ir vyriškosios kūrybos forma, namai – moteriškojo buvimo ir kūrybos forma. Pirmoji – „išorinė“, antroji – „vidinė“. „Pasaulio“ ir „namų“ koncepcijos – tai ne materialaus, bet dvasinio santykio su būtimi išraiška.

Kita vertus, nepaisant „vyriškų koncepcijų“, moterys puikiai suvokė savo padėtį ir dalyvavimo moksliniame-kultūriniame darbe svarbą. Kaip šios nuostatos pavyzdį galima pateikti Julijos Maceinienės mintis:

Reikia taip susiorganizuoti, kad nė viena geresnė moters mokslo studija nepraeitų tylomis (...) visa tai sudarytų kūrybiškesnę nuotaiką moterų tarpe, kol kas dar esame nedrąšios, kol dar einame pirmuosius žingsnius, svarbu, kad mus iš šalies padrąsintų ir mumis pasidžiaugtų (...) jau metas moteriai būti ne tik vyro įkvėpėja, bet savo dvasia atsverti vyriškąsias formas. Jau laikas moteriai ne tik stovėti šalia vyro, bet, kurdama su juo pamažu keisti kultūros formas pagal savo dvasios reikalavimus... [19].

Išvados

Aptariamuoju laikotarpiu tik 9 moterys profesionaliai tyrinėjo istoriją. Jos sudarė 12,8% visos tuometinės istorikų bendrijos. Tarpukario Lietuvos istorikės buvo kilusios iš bajorų, inteligentų ir stambiųjų ūkininkų šeimų, kurios turėjo daugiau galimybių išleisti jas į mokslus. Iš 20 apgynusių disertacijas istorikų 4 buvo moterys. Ryškiausia disproporcija matyti darbo aukštųjų mokyklų srityje – VDU personalo narė buvo tik viena istorikė – M. Rudzinskaitė-Arcimavičienė. Kitų istorikų bandymai įsidarbinti VDU žlugo, nes joms konkuruoti su vyrais etatų trūkumo sąly-

gomis buvo sunku. Kita priežastis – tuometinėje visuomenėje vyravęs požiūris, jog moteris pirmiausia turi rūpintis šeima ir nesudaryti konkurencijos vyrams. Galima daryti prielaidą, kad „simbolinės lyčių priedartos“ sąlygomis moterys pernelyg ir nesiveržė į universiteto personalą. Baigusios istorijos studijas moterys dažniausiai dirbdavo gimnazijose.

Literatūra

1. Anot vokiečių sociologo Hanneso Siegristo, profesijos apibrėžiamos specialiomis funkcijomis ir struktūromis, motyvais, reprezentacijomis, žinių formomis, sociokultūriniais stiliais. Profesionalizacija siejasi su procesais, veikiančiais socialinę ir simbolinę statuso ir užsiėmimo konstrukciją. Profesinės žinios įgyjamos specialiose institucijose (universitetuose ir kt.), kur formuojama profesionalų pranašumo bazė, Siegrist, Hannes, *Professionalisation / Professions in History* [žiūrėta 2004 m. birželio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.Sciencedirect.com/science/referencew/orks/0080430767>, p. 12154.
2. Appleby, Joyce, Hunt, Lynn, Jacob, Margaret. *Tiesos sakymas apie istoriją*. Vilnius, 1998. 308 p.
3. Bakšytė, Veronika. *Beitrag für Geschichte des Kampfes von die Schulsprache in Litauen mit besonderer Berücksichtigung der Zeit des Großen Reformen (1855–1864)*. Memel, 1930.
4. Bielinienė, Janina. Halina Kairiūkštytė-Jacinienė. Iš Kairiūkštytė-Jacinienė, Halina. *Pažaislis, baroko vienuolynas Lietuvoje*. Vilnius, 2001, p. 228.
5. Bielinienė, Janina. Liūdna gyvenimo istorija, *Dienovidis*, 1996, Nr. 39, p. 12.
6. Bourdieu, Pierre, Wacquant, Loic. *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*. Vilnius: Baltos lankos, 2003, p. 104–105.
7. Clarke, Norma. Elizabeth Elstob (1674–1752): England's First Professional Women Historian. *Gender&History* [interaktyvus]. T. 17, Nr. 1, 2005 m. balandis, p. 210; Howard, Sharon. Alice Clark, Working Women's Historian. *Gender&History* [interaktyvus]. 2005 m. kovo 23; Berg, Maxine, The First Women Economic Historians. *Economic History Review* [interaktyvus]. Nr. XLV, 1992 [visi straipsniai žiūrėti 2005 m. rugpjūčio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.Earlymodernweb.uk>.
8. Dagbovie, P. G. Black Women Historians from the Late 19 th Century to the Dawning of the Civil Rights Movement. *The Journal of African American History*, 2004, t. 89.
9. Daugirdaitė-Sruogienė, Vanda. Mano studijos. *Mūsų praeitis*, Vilnius, 1992, Nr. 2, p. 11.
10. Dundulis, Bronius. Istorikų rengimas Vytauto Didžiojo universitete 1922–1940 metais. Iš *Vytauto Didžiojo Universiteto ir Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos 70-metis*. Kaunas, 1993, p. 163.

11. Gudavičius, Edvardas. Zenonas Ivinskis ir jo veikalas. Iš Ivinskis, Zenonas. *Lietuvos istorija. Iki Vytauto Didžiojo mirties*. Vilnius, 1991, p. 418.
12. Gunneriusson, Hakan. *A Successful Disputation*. Remtasi šio autoriaus elektroniniu paštu atsiųstu tekstu.
13. H. Kairiūkštytės-Jaciniienės laiškas P. Galaunei iš Ciuricho, 1924 m. gegužės 10 d., LMAB RS, f. 132 – 42, l. 1.
14. Karčiauskaitė, Indrė. Kitiems ir sau: Moterų draugijų veikla Kaune. *Kauno istorijos metraštis*, T. 6, Kaunas, 2005, p. 140.
15. Lasinskas, Povilas. *Istorijos mokslas Vytauto Didžiojo universitete 1922–1940 metais*. Vilnius: Vaga, 2004, p. 97.
16. Lukšaitė, Ingė. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė ir jos „Lietuvos istorija“. Iš Daugirdaitė-Sruogienė, Vanda. *Lietuvos istorija*. Vilnius: Vyturys, 1990, p. 411–417; Snitkuvienė, Aldona. Aplankykite manusius Egipto dievus. *Mokslas ir gyvenimas*, 1985, Nr. 6, p. 17–18; Neimantas, Romualdas. *Rytai ir Lietuva*, V., 1988, p. 310; Ivinskis, Zenonas. Jonė Deveikė ir jos veikla Lietuvos istorijos srityje, *Aidai*, 1971, Nr. 8, p. 355–361; Samavičius, Romualdas. Istorikė Jonė Deveikytė-Navakienė ir jos mokslinis palikimas, *Voruta*, 1996, Nr. 19 (253), p. 7; Lasinskas, Povilas. Jonės Deveikytės-Navakienės mokslinės veiklos pradžia. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1998 metai, Vilnius, 1999, p. 102–113; Sliesoriūnas, Feliksas. Marija Andziulytė-Ruginienė – pirmoji lietuvi istorijos mokslų daktarė, *Istorija*, 1999, T. XL, p. 30–38.
17. M. Arcimavičienės tarnybos lapas. LCVA, f. 631, ap. 3, b. 25, l. 1.
18. Maceina, Antanas. Namai ir pasaulis. *Naujoji Vaidilutė*, 1937, Nr. 3, p. 135–136.
19. Maceinienė, Julija. Mergaitės ugdymas kultūrinei kūrybai. *Naujoji Vaidilutė*, 1938, Nr. 3 (150), p. 135.
20. Maternicki, Jerzy. *Obraz statystyczny warszawskiego Środowiska historycznego 1918–1939 (d. 1)*. *Przegląd Humanistyczny*, 1990, Nr. 7, p. 41.
21. Maternicki, Jerzy. *Warszawskie Środowisko historyczne w okresie II Rzeczypospolitej*. Rzeszów: Wydaw. Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1999, p. 62–81.
22. Pfeffer, F. Paula, Jr. Spall, F. Richard. Unheard voices: The First Historians of Southern Women [recenzija]. *Historian*. Charlottesville: University Press of Virginia, sud. Anne Firor Scott, 1993. 1994 pavasaris, t. 56, Nr. 3.
23. Sruogienė, Vanda. Siekusi tobulumo. *Sugrįžimai*, 1994, Nr. 13, p. 5.
24. Šalkauskis, Stasys. *Ateitininkų ideologija paskutinių laikų formavimosi vyksme*. Kaunas, 1933, p. 128.
25. Šiuos duomenis apskaičiavo pranešimo autorius, remdamasis sukaupta 70 jo parengtų biogramų informacija.
26. Tarpukario Lietuvos istorikų bendrijos sudėtį ir skaičių mėgino apskaičiuoti šio pranešimo autorius magistro darbe „Lietuvos istorikų bendrija 1918–1940 m.: profesiniai kolektyvinės biografijos aspektai“. Į tyrimą buvo įtraukti visi nors viena mokslinius reikalavimus atitinkančią publikaciją parengę tyrėjai.
27. TFF Tarybos posėdžio 1922 m. birželio 9 d. protokolo ištrauka. LCVA, f.-r. 856, ap. 2, b. 640, l. 15.
28. Townsend, Robert. *The Status of Women in the Historical Profession*. 2005 [žiūrėta 2005 08 03]. Prieiga per internetą: [http:// www. Historians.org/governanceckwh/2005Status/notes.cfm](http://www.Historians.org/governanceckwh/2005Status/notes.cfm).
29. Vasiliauskienė, Aldona. *Moterys Lietuvių katalikų mokslo akademijoje (1922–1940)*, *LKMA metraštis*. Vilnius, 2000, t. XVI, p. 618–622.
30. Пушкарсва, Н. Л. Первые российские женщины-ученые: опыт и типизация индивидуальных жизненных стратегий. *Женщины в отечественной науке и образовании*. Иваново, 1997, p. 2–5.

The First Professional Women Historians in Lithuania (1918–1940)

Valdas Selenis

Summary

The very first non-professional woman historian was Konstancija Skirmuntaitė (Skirmuntowna) (1885–1934). Her first work *Dzieje Litwy* (History of Lithuania) was published in Polish in 1886 (and in Lithuanian released in 1887 by USA émigrés). After the Declaration of Independence of Lithuania in 1918 till the Second World War were only 9 women historians. 8 of them were educated professionally at the universities of Switzerland, Austria, Germany and Lithuania (in Kaunas). Speaking in terms of social origin they came from families of aristocracy, intelligentsia and well-off farmers. In the university of Kaunas (the only one formal institution in that period) 79 men and 114 women studied history. In spite of this, as we can see, women composed a very small part of community of historians during interwar period (approximately 12 percents), 4 of them had gained Ph.D. degrees. The very first woman professional historian Marija Andziulytė-Ruginienė defended her Ph.d. thesis in 1923 in Fribourg. The only one woman lecturer and docent (associate professor) in the University of Kaunas was Marija Rudzinskaitė-Arcimavičienė, who had only master degree, which she received in 1910 at the University of Moscow.

Why women historians were so few in that period? Firstly, the main reason is dominant notion of Lithuanian society that women shouldn't compete with men in the field of public professions. Instead of this, women are to take care of their families and children. In fact, only one of women, mentioned above, was not married. Men, who held the chairs in the university didn't want to allow women to occupy their places. Considering all this, women historians had the only chance to work as a secondary school teachers instead of pursuing academic career.